

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/621,Konferencja-popularnonaukowa-Konspiracja-starogardzka-1939-1945-Historia-rodziny.html>
18.03.2026, 07:22

Konferencja popularnonaukowa „Konspiracja starogardzka 1939-1945. Historia rodziny Pillarów” – Starogard, 10 grudnia 2004 r.

21.12.2004

Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej w Gdańsku, we współpracy ze Starostą Starogardzkim, zorganizowało konferencję popularnonaukową, poświęconą konspiracji niepodległościowej na terenie powiatu starogardzkiego w okresie okupacji.

W auli liczącej już ponad 120 lat szkoły – dawnego gimnazjum, dziś Liceum Ogólnokształcącego Nr 1 – zebrało się ponad 150 osób – uczniów szkoły, nauczycieli, kombatanów, mieszkańców miasta. Organizatorzy zaproponowali oryginalną formułę spotkania: dzieje konspiracji starogardzkiej pokazano przez pryzmat historii rodziny Pillarów, która w tę konspirację była zaangażowana od początku i poniosła bolesne ofiary. Taka formuła sprawiła, że wszystkie omawiane problemy stały się bliższe uczestnikom konferencji, także w kontekście historii ich własnych rodzin.

Dr hab. Andrzej Gąsiorowski, pracownik naukowy Muzeum Stutthof, przypomniał dzieje Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski”, której struktury istniały także w powiecie starogardzkim. Mężem zaufania konspiratorów był tam Jan Pillar (1882-1944), a komendantem organizacji powiatowej jego syn Artur (1915-1945). Jan został zamęczony w obozie, Artur zmarł, mimo młodego wieku, krótko po ewakuacji grupy więźniów obozu do Szwecji. W dokumentach podpisanych przez sturmbanführera SS, scharakteryzowano obu jednoznacznie: „zawzięci Polacy; zostaną umieszczeni w obozie koncentracyjnym”.

Dr Gąsiorowski zwrócił uwagę na dwa ważne akty dywersyjne konspiracji pomorskiej: wysadzenie pociągów relacji Königsberg – Berlin pod Starogardem (9 VI 1942) i pod Czarną Wodą (20 VI 1942). Według brytyjskiego, publikowanego już źródła, akcje te były próbami zamachów na życie Hitlera, który przejeżdżał tą trasą w drodze do Wilczego Szańca lub Berlina. Według tego źródła partyzanci mieli być doskonale uzbrojeni (broń maszynowa), a ładunki odpalili za pomocą sygnału radiowego. Informacje te nie zostały jednak dotychczas potwierdzone w innych źródłach i sprawa wymaga dalszych badań.

Piotr Szubarczyk z OBEP IPN Gdańsk przedstawił dzieje rodziny Pillarów w świetle zachowanych dokumentów i zdjęć. Jan Pillar był wybitnym działaczem społecznym, zaangażowanym w dzieło odrodzenia Polski jeszcze przed decyzjami traktatu wersalskiego odnośnie Pomorza. Był architektem i budowniczym, lecz angażował się też w liczne przedsięwzięcia publiczne, a dzieci wychował na gorących patriotów.

Kazimierz Burczyk z Powiatowej Komendy Straży Pożarnej przedstawił zasługi Jana Pillara dla straży pożarnej w powiecie po 1920 r. (był jej prezesem), a miejscowi uczniowie LO (Marta Flis, Anna Maleszyk, Alicja Paraszczuk i Tomasz Stopa) wygłosili ciekawe komunikaty dotyczące Artura Pillara (w świetle zachowanych relacji współwięźniów) oraz tajemnicy jego pochówku. Pochowany na cmentarzu w Malmö, 3 lata później (1948) został nieoczekiwanie ekshumowany z grupą francuskich lotników do Francji. Do dziś nie udało się rodzinie ustalić miejsca nowego

pochówku.

Ostatnia z pokolenia międzywojennego rodu Pillarów – córka Jana, siostra Artura, przed wojną uczennica tej szkoły – Pani Halina Pillar podziękowała zgromadzonym za udział w konferencji i wyraziła radość, że pamięć o jej bliskich będzie żyła w świadomości starogardzkiej młodzieży.

Fotografie:

1. Niemiecka charakterystyka ojca i syna Pillarów podkreśla, że są „zaciętymi Polakami” i trzeba ich umieścić w obozie koncentracyjnym.
2. Zawiadomienie komendanta obozu Stutthof o śmierci Jana Pillara. Wdowa po Janie – Maria Pillarowa – odmówiła wówczas przyjęcia urny z prochami męża z rąk obozowych morderców. Postanowiła pamięć Męża uczcić modlitwą.
3. Niemiecki pociąg relacji Königsberg-Berlin po akcji partyzantów z TOW „Gryf Pomorski” 9 VI 1942 r.

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

DVL-Ausweis Nr. 312 904, ausgestellt von der Zweigstelle der DVL Konitz.

v.P. ist Funktionär einer poln. Widerstandsorganisation und wird einem KL überstellt.

X 191.) P i l l a r, Arthur, Josef, geb. 13.3.15 in Tinnu, Krs. Birschen, kath., led., wh.: Pr. Stargard, Demaschkeweg 22.
DVL-Ausweis Nr. 761 820, ausgestellt von der Zweigstelle der DVL Pr. Stargard.

P. ist Funktionär einer poln. Widerstandsorganisation und wurde einem KL überstellt.

X 192.) P i l l a r, Johannes, geb. 10.2.82 in Pr. Stargard, kath. verh., wh.: Pr. Stargard, Demaschkeweg 22.

DVL-Ausweis Nr. 481 970, ausgestellt von der Zweigstelle der DVL Pr. Stargard.

P. ist Mitglied einer poln. Widerstandsorganisation und deren Vertrauensmann. P. ist verstockter Pole. P. wurde einem KL überstellt.

57 ✓ 193.) P o l a s i k, Stanislaw, geb. 14.1.06 in Lindenwald, Krs. Wirsitz, kath., verh., wh.: Lintzen, Krs. Neustadt.

DVL-Ausweis Nr. 7 895, ausgestellt von der Zweigstelle der DVL Neustadt.

P. ist als Gen. Kommandant einer poln. Widerstandsorganisation festgenommen und einem KL überstellt worden.

52 X 194.) F r a n s c h k e, Klemens, geb. 30.11.05 in Tuchlin, Krs. Karthaus, kath., verh., wh.: Rawendorf, Krs. Karthaus.

DVL-Ausweis Nr. 273 172, ausgestellt von der Zweigstelle der DVL Karthaus.

P. ist als Waffenträger einer poln. Widerstandsorganisation festgenommen.

Er ist als Gen. Kommandant einer poln. Widerstandsorganisation festgenommen und einem KL überstellt worden. Generalsberg und verpflegt. v.W. hat überdies die Flucht des Bruders begünstigt.

57 X 202.) v. W a n k - L i p i n s k i, Franz, geb. 20.10.01 in Gr. Mollen, kath., verh., wh.: Gr. Mollen, Krs. Konitz.

DVL-Ausweis Nr. 955 858, ausgestellt von der Zweigstelle der DVL Konitz.

v.W.-L. wurde als Mitglied einer poln. Widerstandsorganisation festgenommen und einem KL überstellt.

Zu gegebener Zeit wird um Mitteilung gebeten, was von dort aus gegen die vorstehend aufgeführten Personen veranlasst wurde.

M. K. K. K. K.
H-Obersturmbannführer

Konzentrationslager Stutthof

Kommandantur

Stutthof, den 16.12.44

37 184 Ko

An Frau

Marie Piller

Br. Scharf, Danzigerstr. 22

Der Polizeihelf. Piller Johannes geb. 10.2.82

ist am 11.12.44 an den Folgen von Krankheitsbeschwerden

im hiesigen Krankenhaus
verstorben.

Die Leiche wird im staatlichen Krematorium eingeäschert.

Gegen die Ausfolgung der Urne bestehen, wenn eine Bescheinigung der örtlichen Friedhofsverwaltung beigebracht wird, daß für ordnungsmäßige Beisetzung Sorge getragen wird, keine Bedenken. Es wird gebeten, die Bescheinigung baldigst an das **Krematorium** des

Konzentrationslagers Stutthof bei Danzig

zu senden. Die Übersendung der Urne erfolgt kostenlos.

Der Totenschein ist anliegend beigelegt.

Eine Standesamtliche Sterbeurkunde können Sie von dem **Standesamt** in Stutthof bei Danzig anfordern.

Der Nachlaß wird demnächst übersandt.

Der Lagerkommandant:

IIA *[Handwritten Signature]*

[Handwritten Name]

KL 71/443 200.000

